

Summary
L.V.Zdanevych

Disadaptive Manifestations of the Students of Pedagogical Universities and Ways to Overcome Them

The author reveals the theoretical approaches to this problem, interprets the views of other researchers. The author offers the results of own experimental research that confirm the relevance and practical necessity to the research of specific issues.

Key words: adaptation, disadaptation, teaching process, educational process, social status, teenager, professional interest, student, personality.

Дата надходження статті: „9” лютого 2012 р.

УДК 37.036+373.6–023.11(045)

Г.М.ІСАЄВА,
науковий співробітник
(м.Київ)

Педагогічна творчість вчителя як основа формування творчої особистості учня в умовах профільної школи

У статті йдеться про формування творчого вчителя. Акцентується увага на розвитку ініціативи і творчості вчителя, що сприяють формуванню творчої особистості учня. Показується внесок В.О.Сухомлинського у розробку вивчення теорії і практики становлення творчого вчителя.

Ключові слова: педагогічна творчість, учителі, формування творчої особистості, профільна школа.

Постановка проблеми в загальному вигляді... XXI століття обумовлює потребу у визначенні стратегії реформування освіти, пошуку інноваційних шляхів становлення середньої школи, яка б створювала сприятливі умови для розвитку й саморозвитку особистості як творця і проектувальника свого життя.

Сьогодні, як ніколи, зростає роль освіти, спрямованої у майбутнє. Характерною ознакою (профільної) середньої школи, на нашу думку, є інноваційність – (здатність до оновлення, творчості), яка сприяла б створенню такої атмосфери, коли конструктивне ставлення до нової творчої ідеї було б однією із значущих цінностей, потребою кожного вчителя і учня.

Завдання вчителя на сьогоднішньому етапі полягає у розвитку в дитини вміння самостійно здобувати знання, а мета кожного уроку – розвивати світорозуміння, прилучати дитину до творчості, до відчуття власних відкриттів. Саме на це і націлюють нормативно-правові державні документи – закони, постанови, концепції тощо. Зокрема, закон України „Про освіту”, Державна програма „Освіта” (Україна XXI століття), Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті та ін. Документи передбачають забезпечення можливостей постійного самовдосконалення особистості, формування інтелектуального, творчого та культурного потенціалу як найвищої цінності нації [1].

Через освіту ми повинні підготувати людину, здатну і бажаючу творити і сприймати зміни та нововведення. Такий стан справ в освіті істотно впливає і на проблему формування, становлення вчителя, вчителя творчого, вчителя-особистості, від якого залежить обличчя майбутньої школи. Саме педагогічні кадри, вчителі мають вдихнути у неї нове життя.

Домінуюча роль у навчально-виховному процесі належить і буде належати насамперед учителю. Постать учителя, його професійна компетентність набувають надзвичайно важливого значення. Адже ключова роль у вирішенні пріоритетного завдання сучасної і майбутньої державної політики в галузі освіти – поліпшення якості надання послуг – належить саме вчителю, вчителю-творцю, який спроможний вибудувати індивідуальну модель роботи з кожним учнем, розвинути його творчі здібності, здатність пристосуватися до динамічних умов соціального і професійного життя.

Аналіз досліджень і публікацій... Проблема творчої діяльності вчителя була актуальною на всіх етапах розвитку школи, тому вона була і є предметом дослідження багатьох вчених. Про глибокий інтерес до неї свідчить бажання багатьох дослідників створити теорію творчості. Важливу роль у розробці основ теорії педагогічної творчості відіграли фундаментальні праці видатних вчених, зокрема О.О.Абдуліної, М.М.Алексюка, Є.С.Березняка, І.А.Зязюна, Ю.Л.Львової, В.Ф.Паламарчук, М.М.Поташніка, О.Я.Савченко, О.В.Сухомлинської, В.А.Семиченко, О.Сисоевої, Л.І.Рувинського, Р.Х.Шакурова та багатьох інших.

Вагомий внесок у вивчення процесів становлення вчителя внесли дослідження і творча робота талановитого педагога В.О.Сухомлинського, який сам втілював найкращі риси сучасного вчителя і вважав його головною дієвою особою творчої взаємодії, співробітництва з вихованцем. Педагогічна спадщина В.О.Сухомлинського – дослідно-експериментальне обґрунтування творчого характеру праці вчителя. Він вважав, що педагогічні ідеї стимулюють вчителя аналізувати особисту діяльність і породжують прагнення творчо втілювати задуми в реальний навчально-виховний процес.

Педагогічна професія вимагає постійного творчого пошуку, невтомної роботи над собою. Однак дуже часто за творчість видають довільні варіанти організації навчально-виховної роботи, в тому числі й недосконалі, мотивуючи тим, що професійна діяльність вчителя є творчою за своєю природою. Виходить, нібито достатньо закінчити педагогічний навчальний заклад, одержати диплом і приступити до виконання своїх професійних обов'язків, щоб вважати себе творчою особистістю. Таке спрощене розуміння суті педагогічної творчості породжує чимало негативних явищ.

Так що ж таке **творчість, педагогічна творчість**? Вважаємо, що у даній статті немає необхідності давати різні визначення поняття творчості, які трактуються філософами, психологами. Виходячи з аналізу філософської, психолого-педагогічної літератури, під **педагогічною творчістю** розуміємо таку пошукову діяльність вчителя, коли на основі усвідомленого розуміння своєї ролі у суспільстві, безперервного самовдосконалення й саморозвитку власної особистості він забезпечує оптимальний варіант організації навчально-виховного процесу з метою формування творчої особистості учня.

В.О.Сухомлинський писав: „Творчість є діяльністю, в яку людина вкладає немовби частинку своєї душі, і чим більше вона вкладає, тим багатшою стає її душа. Процес творчості характерний тим, що творець самою працею своєю і її наслідками справляє величезний вплив на тих, хто поряд з ним. Одухотворення й натхнення однієї особистості породжує одухотворення й натхнення в душах інших людей. Творчість – це незримі ниточки, які об'єднують серця. Якщо ви хочете, щоб людина благотворно впливала на людину, утверджуйте в духовному житті колективу й особистості творчість...” [4, с.507].

Як бачимо, багато вчених-дослідників присвятили свої праці різним аспектам творчої діяльності вчителя. Одним із свідчень цього є той факт, що у бібліографії наукових робіт з проблем творчості, що видана у 1965 році Інститутом творчості у Каліфорнії, міститься понад 4 тисячі назв.

Формулювання цілей статті... У даній статті автор не ставить за мету розкрити педагогічну творчість у всіх її аспектах. Мета статті – розкрити одну із граней педагогічної творчості, головним критерієм якої є забезпечення творчого розвитку особистості учня.

Виклад основного матеріалу... Творча педагогічна діяльність кожного вчителя має свої індивідуальні особливості, а тому кожен вчитель потребує особливого до себе підходу. При цьому спрямованість її на творчий розвиток учнів є необхідною умовою творчого розвитку самого вчителя. Вирішити це завдання не можливо без оновлення педагогічного процесу у 12-річній середній школі, основною ознакою якої є профільне навчання, яке визначає нові вимоги до діяльності вчителя і учня.

Учень старшої школи, який обрав відповідний профіль навчання, потребує індивідуального підходу вчителя до розвитку нахилів, інтересів, здібностей. Як показує практика, він у великій мірі схильний до самовираження, саморозвитку, самореалізації. Більшість з них готує себе до навчання у вищих навчальних закладах. Ці особливості вимагають від учителя знань і умінь роботи з такими дітьми. При цьому важливий не тільки рівень освітньої кваліфікації, але і володіння методами, прийомами і засобами індивідуального впливу на учня, уміння керувати його індивідуальним розвитком у цілому.

Тому-то вчителю, який працюватиме у профільній школі, необхідно підвищувати свою педагогічну майстерність, щоб ефективно використовувати результати педагогічної діагностики, вести пошук оптимальних засобів індивідуалізації навчально-виховного процесу, застосовувати нові навчальні технології. Це потребує творчості, готовності до дослідницької і експериментальної роботи, інноваційного стилю мислення, готовності до інновацій. У коло інтересів вчителя входить і підготовка учня до дослідницької роботи, і організація першого його досвіду як на уроці, так і в позакласний час.

Дуже коротко зупинимо увагу читача на проблемі інновацій, яка на нашу думку, визначає творчий потенціал вчителя.

Інновації – це такі актуально значущі та системні новоутворення, які виникають на основі різноманітних ініціатив і нововведень, що стають перспективними для освіти і позитивно впливають на її розвиток.

Інноваційний потенціал вчителя – це сукупність соціокультурних і творчих характеристик особистості вчителя, готовність удосконалювати свою діяльність, володіння професійною компетентністю [2].

Інноваційна діяльність має обов'язково творчий характер. І лише творчо розвинута людина здатна бути інноваційно ефективною. Звідси необхідність розпізнання і розвитку творчих здібностей кожної дитини. На думку Президента НАПН України, акад. В.Г.Кременя, сучасна освіта повинна бути дитино

центристською. Але не в значенні уваги до дитини як такої, дитини абстрактної, узагальненої, а до конкретної дитини з її сутнісними характеристиками[3].

Параметрами творчого інноваційного потенціалу вчителя є творча здатність генерувати і продукувати нові уявлення та ідеї, а головне проектувати і моделювати їх у практичних формах діяльності; учителі-ініціатори та провідники ідей, розробок, які вперше з'явилися; відкритість вчителя до нового, до альтернативних точок зору; культурно-естетична розвиненість, що передбачає інтелектуальну, емоційну розвиненість тощо.

Стратегія інноваційної діяльності вчителя полягає у підвищенні ефективності реалізації вже існуючих в освіті нововведень; у прискоренні процесу розповсюдження інновацій у навчально-виховному процесі; у заміні існуючих традиційних методик на нові інтерактивні технології з метою підвищення якості навчання; у здатності стимулювати попит на інновації; у забезпеченні експертизи інноваційного, допомогти виявити вузькі місця і запропонувати шляхи їх усунення.

Відомо, що будь-яка інновація зустрічає на своєму шляху і схвалення, і стриману підтримку, і супротив. Консерваторів, які сприймають ідеї і принципи нових підходів до освіти, багато. Вчителі не завжди приймають нові ідеї. Йде звичайний процес: спочатку різке несприйняття, відкидання, супротив, потім увага, апробування, і, в кінці кінців, нове стає нормальним явищем.

І все ж таки, як показує практика, учителі готові до внутрішніх змін, починають сприймати нові ідеї як свої власні. Ці вчителі бажають, щоб їхні учні не стільки заучували навчальний матеріал, скільки старались думати категоріями науки, яка лежить в основі навчального предмета, творчо застосовували набуті знання. Практика свідчить, якщо вчитель цікавиться інноваціями, використовує на своїх уроках нові методи, форми роботи, застосовує інтерактивні технології навчання, це, безумовно, викликає інтерес в учнів і впливає на формування творчої особистості школяра.

В.О.Сухомлинський, відповідаючи на питання: від чого залежить інтерес до навчання, до книжки, до розумової праці – зазначав: „Якщо увага всього колективу буде спрямована до цих багатогранних залежностей, якщо кожен навчиться шукати джерела інтересу, школа стане лабораторією творчої думки. Відвідуючи й аналізуючи уроки, ми з заступником директора завжди звертали увагу на те, як учитель досліджує проблему, що об'єднує зусилля всього колективу ...” [5, с.404].

Багато творчих вчителів України, цілі педагогічні колективи працюють над методичною темою. У процесі роботи над нею вони набувають умінь та навичок аналізу власної педагогічної роботи, вчать ся оволодівати прийомами науково-дослідницької діяльності. Великого значення адміністрація шкіл і вчителі м. Києва, Донецької, Черкаської, Дніпропетровської, Херсонської, Івано-Франківської та інших областей надають проблемі вибору методичної теми. Дуже добре, коли у навчальних закладах налагоджено систематичне взаємовідвідування уроків з наступним їх аналізом, при цьому приділяється увага до тих чи інших позитивних якостей стилю роботи вчителя, недоліків роботи, які враховуються при виборі методичної теми. Не будемо описувати етапи роботи над методичною темою. Їх читач може знайти у педагогічній літературі. Для прикладу наведемо деякі, актуальні на нашу думку, проблеми дослідження, **а саме:** профорієнтація у системі загальної середньої освіти. Наступність систем загальної середньої освіти із системами професійної освіти. Педагогічні технології у системі середньої освіти. Педагогічні технології роботи з обдарованими учнями. Інноваційні школи України. Проблеми оцінки інноваційного досвіду. Порівняльний аналіз дидактичних і методичних концепцій процесу пізнавальної діяльності на різних етапах навчання. Дидактичні і методичні засади розвивального навчання. Дидактичні аспекти формування творчого мислення учнів, оволодіння методикою самопізнання і самонавчання. Модульне навчання. Індивідуальні можливості школярів і способи їх реалізації у ході навчання і т.д. Цей перелік можна продовжити. Робота над методичною темою – один із найбільш вагомих видів самоосвітньої, творчої діяльності вчителя і всього педагогічного колективу школи.

В.О.Сухомлинський зазначав, що неможливо уявити собі творчу роботу без колективного запалу, за умов, коли педагогічні ідеї не оволоділи свідомістю всіх учителів. У зв'язку з цим виникають думки про поширення педагогічного досвіду. Досвід не можна передати, якщо свідомістю того, хто хоче запозичити досвід, не оволодіє ідея, яка стала джерелом натхнення для творчої праці. А ідея може оволодіти свідомістю педагога тільки тоді, коли якісь залежності між педагогічними явищами помітив він у своїй власній роботі і в роботі товаришів, коли осмислення цих залежностей спонукає шукати щось нове, думати над удосконаленням своєї майстерності. З самого початку використання чужого досвіду є творчою справою... [6, с.405].

Висновки... Отже, визначальною тенденцією процесу формування вчителя нового покоління є його прилучення до творчості, наукової та експериментальної роботи, методичного, технологічного збагачення. Вважаємо, що досягненням вчителя у роботі над актуальною педагогічною проблемою є: розвиток ініціативи і творчості вчителя; різноманітність форм і інтерактивних методів роботи; оцінка результатів внутрішньої роботи за кінцевим результатом, який виражається у рівні знань, формуванні творчої особистості учня, його розвитку і вихованості.

Список використаних джерел та літератури:

1. Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті. – К. : Шкільний світ, 2001.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. / І. М. Дичківська. – К. : Академвидав, 2004.
3. Кремень В. Г. Для чого навчання, що не формує особистість? / В. Г. Кремень // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2007. – № 3.
4. Сухомлинський В. О. Методика виховання колективу / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори : в 5-ти т. – Т. 1. – К. : Радянська школа, 1977. – С. 403–613.
5. Сухомлинський В. О. Розмова з молодим директором школи / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори : в 5-ти т. – Т. 4. – К. : Радянська школа, 1977. – С. 393–626.
6. Сухомлинський В. О. Розмова з молодим директором школи / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори : в 5-ти т. – Т. 4. – К. : Радянська школа, 1977. – С. 393–626.

Аннотация

Г.Н.Исаева

Педагогическое творчество учителя как основа формирования творческой личности ученика в условиях профильной школы

В статье идет речь о формировании творческого учителя. Акцентируется внимание на развитии инициативы и творчества учителя, что способствует формированию творческой личности ученика. Показывается внос В.А.Сухомлинского в разработку изучения теории и практики становления творческого учителя.

Ключевые слова: педагогическое творчество учителя, формирования творческой личности, профильная школа.

Summary

G.M.Isayeva

Pedagogical Creativity of a Teacher as a Basis of Formation of Creative Personality of a Pupil under the Profile School Conditions

The article deals with the formation of creative teacher. The attention is paid to the development of initiative and creativity of a teacher, which helps to the formation of creative personality of a pupil. The contribution of V.O.Sukhomlyns'kyi into the development of study of the theory and practice of creative teacher formation is shown.

Key words: pedagogical creativity of a teacher, formation of a creative personality, profile school.

Дата надходження статті: „2” вересня 2011 р.

УДК 378. 096. 018.7 (045)

Н.В.КАЗАКОВА,

кандидат педагогічних наук, доцент
(м.Хмельницький)

**Основні напрями роботи відділу педагогічної практики
у Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії**

У статті на основі досвіду роботи визначено основні напрями роботи відділу педагогічної практики у Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії, до яких віднесено організаційну, методичну, наукову роботу зі студентами, керівниками практики академії та баз практики; аналіз результатів практики; контроль і керівництво практикою, а також розкрито їх зміст.

Ключові слова: педагогічна практика, відділ педагогічної практики, напрями роботи відділу практики.

Постановка проблеми в загальному вигляді... У системі професійно-педагогічної підготовки студентів педагогічна практика займає особливе місце. Вона створює реальні можливості для формування готовності майбутніх учителів, вихователів до проведення навчально-виховної роботи з дітьми дошкільного та молодшого шкільного віку; потреби здобувати і застосовувати теоретичні знання, засвоювати передовий педагогічний досвід, а також проникнутися любов'ю і повагою до обраної професії. Науково обґрунтована система організації практики у вищому навчальному педагогічному закладі може бути створена при певних умовах. Однією з таких умов є створення відділу педагогічної практики у вищому педагогічному навчальному закладі, основні напрями роботи якого розкриємо у статті.

Аналіз досліджень і публікацій... Питання організації педагогічної практики та шляхів підвищення її ефективності у підготовці студентів розкрито у працях Е.А.Гришина, Н.Д.Демидчука, О.М.Мельник, В.І.Юрченко та ін. У працях В.К.Розова, А.І.Піскунова відображаються загальні та